

Tiksinti, Öfke, Utanma, Üzüntü ve Mutluluk Duygularını Tetikleyen Durumlar ve Senaryolar

Şebnem Akan

Acıbadem Üniversitesi

Elif Barışkın

Hacettepe Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, toplumumuzda tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularının durumsal tetikleyicileri hakkında fikir edinmek ve bu duyguları tetiklemek için senaryolar geliştirmek ve etkililiğini test etmektir. Çalışma iki aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada, katılımcılardan, kendilerinde tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını tetikleyen öncül durumları tanımlamaları istenmiştir. Bu tanımlardan yola çıkarak, yargıcılar, hedef duyguyu tetikleyen durumları içeriklerini dikkate alarak kategorilendirmişler ve her bir kategoriye içeriği tanımlayacak şekilde adlandırmışlardır. Kategorilerin ve adlandırmaların anlaşılabilirliğini test etmek için farklı bir yargıcı grubu, katılımcılar arasından rastgele seçilmiş kişilere ait duygu tetikleyen öncül durumları değerlendirmişler ve bu kategorilere atamışlardır. Böylece toplumumuzda tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını tetikleyen durumlar belirlenmiştir. Bu duyguları tetikleyen durumlardan yola çıkarak beş ayrı senaryo oluşturulmuştur. İkinci aşamada, senaryoların etkililiğinin test edilmesi planlanmıştır. Farklı bir katılımcı grubundan, her bir senaryoyu kahramanının yerinde kendilerinin olduğunu hayal ederek okumaları ve duygusal deneyimlerini duygunun farklı ölçütlerine göre değerlendirmeleri (değerlik, pozitif ve negatif duygulanım, ayrıklık, uyarılmışlık) istenmiştir. Bulgular, bütün senaryoların hedeflenen duyguları tetiklediğini, kabul edilebilir düzeyde uyarılma ve değerlik sağladığını, hedeflenen duygu ile ilişkili olarak pozitif veya negatif duygulanımın anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Bulgular, senaryoların ileride yapılacak araştırmalarda hedeflenen duyguları tetiklemek için kullanılabilmesine işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Duygu tetikleyici durumlar, senaryolar, etkililik

Abstract

The main goal of the present study was to have an idea about antecedent events of disgust, anger, shame, sadness and happiness in our society. Besides, to elicit these emotions, it was aimed to develop scenarios and test the effectiveness of them. The study was conducted in two stages. In the first stage, participants described events that had caused them to feel disgust, anger, shame, sadness and happiness. Based on these descriptions, by considering their contents, the judges grouped antecedent events which induced targeted emotions and they named the each delineative category. To test the comprehensibility of the categories and their names, different judge groups evaluated the categories and assigned antecedents to each emotion belonging to randomly selected participants of these categories. In this way, in our culture the antecedents of disgust, anger, shame, sadness and happiness were determined. Taking account of the most frequently mentioned antecedents of emotions, scenarios were composed. In the second stage of the study, the effectiveness of the scenarios were tested. The participants were asked to read the scenarios imagining as if they were protagonist and to rate their emotional responses according to several emotional criterias (valence, discreteness, arousal, positive and negative affect). Results indicated that all of the scenarios elicited the target emotions and theoretically reasonable emotions in terms of valence and arousal. Furthermore, all scenarios differed in terms of positive and negative affect related with positive and negative emotions. The results demonstrated that these scenarios can be used to elicit the targeted emotions in the researches which would be conducted in the future.

Keywords: Antecedent events of emotions, scenarios, effectiveness

Yazışma Adresi: Dr. Öğr. Üyesi Şebnem Akan, Acıbadem Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Kayışdağı Caddesi No:32, 34752 Ataşehir / İstanbul

E-posta: sebnemtunay@yahoo.com.tr

Gönderim Tarihi: 09.10.2014

Kabul Tarihi: 27.12.2017

Son dönemlerde, psikopatolojide duyguların önemli bir rolünün olduğunun anlaşılmasıyla, klinisyenler laboratuvar koşullarında duyguların tetiklenmesine daha fazla ilgi duymaya başlamışlardır (Gross ve Levenson, 1995). Ancak bu ilgiye rağmen, duygularla ilgili çalışmaların, istenilen düzeyde olmadığı dikkat çekmektedir. Bu durumun nedenlerinden bir tanesi duyguların tetiklenmesinin oldukça zor olması (Schaefer, Nils, Sanchez ve Philippot, 2010), bir diğeri ise, sadece belli duyguları tetikleyecek yöntemlerin oldukça sınırlı kalmasıdır.

Duyguları tetiklemek için farklı yöntemler bulunmaktadır. Bunlar, filmler (örn., Lobbstaël, Arntz ve Wiers, 2008), fotoğraflar (örn., Bradley ve Lang, 2000; 2008), senaryosu yazılmış ya da yazılmamış sosyal etkileşimler (örn., Harmon-Jones, Amodio ve Zinner, 2007) müzik (örn., Eich, Ng, Macaulay, Percy ve Grebneva, 2007), otobiyografik bellek (örn., Schaefer ve Philippot, 2005), imgeleme (örn., Schaefer ve ark., 2003) ve gerçek yaşam teknikleridir (örn., Stemmler, Heldmann, Pauls ve Scherer, 2001).

Son dönemlerde duygu biliminin daha da olgunlaşmasıyla, klinik araştırmalarda duygu tetikleyici uyarıcı olarak senaryolar kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle birbirinden farklı duyguları tetiklemek için senaryoların kullanılması oldukça etkili yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir (Lowenstein, 2007). Tangney (1996), senaryoların kullanılmasının bazı avantajları olduğunu ileri sürmektedir. Bunlardan ilki, katılımcıların açıkça duygularını ve duygularıyla ilişkili tepki eğilimlerini belirtmelerini gerektirmediğinden, daha az olasılıkla savunmacı tepkiler ortaya çıkarmasıdır. Diğeri ise, senaryoların laboratuvar koşullarında uygulanmasının oldukça kolay olmasıdır.

Duygu tetikleyici uyarıcıların etkili olup olmadığını test etmek için katılımcıların duygusal tepkileri incelenmektedir. Duygusal tepkiler, öznel duygusal deneyim, davranış ve fizyolojik tepkileri içermektedir. Duygu araştırmalarında, öznel duygusal deneyimler kendini bildirim formları ile değerlendirilmekte ve bunların bazı ölçütleri karşılaması gerekmektedir (Hagemann ve ark., 1999; Schaefer ve ark., 2010). Öncelikle duyguların belli bir dizi kategoriler çerçevesinde organize olduklarını belirten “duygusal ayrıklık” yaklaşımına dayanarak uyarıcıların farklı duygusal deneyimleri ortaya çıkarmaları beklenmektedir (Coan ve Allen, 2007; Hagemann ve ark., 1999; Schaefer ve ark., 2010). Ayrıca, duygu araştırmalarının önemli bir kısmı, duygusal deneyimlerin bir boyut üzerinde bulunduğunu ileri süren boyutsal yaklaşım ile ilgili değişkenlere (uyarılma, değerlik, pozitif ve negatif duygulanım) yer vermektedir (Schaefer ve ark., 2010). Özetle, duygu tetikleyici uyarıcıların etkili olarak kabul edilebilmesi için yukarıda belirtilen ölçütleri

karşılması gerekmektedir. Bu çalışmada oluşturulacak olan senaryoların beklenen ölçütleri karşılaması ise, hedeflenen duygunun ortaya çıkmasında etkili olan durumsal tetikleyicilerle ilgilidir (Gray ve Watson, 2007; Lowenstein, 2007).

Duygunun tetiklenmesini açıklamaya çalışan farklı kuramlar bulunmaktadır. Biyolojik ve evrimsel kuram, insanoğlunun belli objelere ve durumlara duygusal olarak tepki vermek için biyolojik olarak donanmış olduğunu ileri sürmektedir (Darwin, 1998; Izard, 1991; Ohman, 1986). Bilişsel-değerlendirme kuramı, olayların duygusal öneminin, kişi için durum ya da objenin amacının, bireyin belli bir durum karşısında algıladığı başa çıkma stratejilerinin ortaya çıkan duyguları etkilediğini savunmaktadır. Diğer bir deyişle, belli durumların herkeste aynı duyguyu ortaya çıkardığını ileri süren biyolojik ve evrimsel kuramın aksine, bu kurama göre bireyler aynı olay karşısında farklı duygular hissedebilmektedir. Örneğin, bir sınavda başarısız olmak bir kişiyi öfkeliendirirken, diğerini üzebilme, bir diğerini ise utandırabilmektedir (Clare ve Ortony, 2000).

Diğer taraftan sosyal yapısal kuram, bilişsel-değerlendirme yaklaşımı gibi duyguların bir durumun değerlendirilmesinden ortaya çıktığı görüşünü desteklemekle birlikte, bir durumun değerlendirilmesi ve anlamlandırılmasında belli bir içerik sağlayan kültürün önemini vurgulamaktadır. Bu kuram, duyguların sosyal ortamlarda oluştuğunu, dilsel ve kültürel ortamlarda ayrıntılandığını ileri sürmekte, duyguların kültür tarafından, kültür için oluşturulduğunu, bu nedenle duyguların belli bir kültürün ürünü olarak düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu kurama göre, duygular kişinin içinde yetiştiği kültürün değerlerini, normlarını ve uygulamalarını yansıtmaktadır (Averill, 1976).

Psikolojide uzun zamandan beri, duyguların sosyo-kültürel yapısı ihmal edilmiştir. Ancak, son dönemlerde, duyguların kavramsallaştırılmasında kültürlerarası farklılıklar dikkat çekmeye başlamıştır (Mesquita, 2001). Bedford ve Hwang (2003), suçluluk ve utanç duygularını inceledikleri araştırmalarında, duyguların kültürel bağlam içinde geliştiği ve farklı kültürlerin duygular için farklı durumsal tetikleyicilere yönelik farklı şemalar sağladığını gözlemlemişlerdir. Mesquita ve Walker (2002), duygu tetikleyici öncül durumların öneminin kültürler arasında farklılık gösterdiğini, bu durumun da bazı duyguların daha sık, bazı duyguların ise daha nadir ortaya çıkmasının altında yatan sebep olduğunu ileri sürmektedirler. Heine ve arkadaşları (2001) ise duygu tetikleyici durumların, kültürel farklılıkların bir etkisi olarak, kişisel amaçlarla farklılaştığını, bireyselci kültürlerde, kendine yeterlilik ve kişisel başarı ile başkalarından ayrılma, toplulukçu temelli kültürlerde kişiler arası ilişkileri ve grup harmonisini sürdürmek için sosyal zorunluluklar ve so-

rumluluklarla ilgili durumlarda duyguların daha sık tetiklendiğini belirtmektedirler.

Aktarılan son gelişmeler doğrultusunda, duygu tetikleyici durumların ve duygu tetikleyici yöntemlerden biri olarak kullanılan senaryoların, ülkemizde yapılacak duygularla ilgili çalışmaların artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, psikopatolojilerin kavramsallaştırılmasında merkezi önemi bulunduğu ileri sürülen tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duyguları seçilmiştir (Asberg, 2013; Salkovskis, 1999; Wright, O'Leary ve Balkin, 1989). Bu çalışmanın iki temel amacı vardır. Birincisi, toplumumuzda tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularının durumsal tetikleyicileri hakkında fikir edinmek; ikincisi ise, bu duyguları tetikleyici senaryolar geliştirmek ve bir duygusal uyaran olarak bu senaryoların etkililiğini öznel uyarılma, değerlik, pozitif ve negatif duygu durum ve duygusal ayırıklık ölçütlerine göre test etmektir.

Yöntem

Örneklem

Bu çalışma iki ayrı örneklemle yürütülmüştür. İlk örneklem tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularının durumsal tetikleyicileri hakkında fikir edinmek ve bu duyguları tetikleyecek senaryoları oluşturmak için kullanılmıştır. Çalışmaya Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nin farklı bölümlerinde çalışan 80'i erkek olmak üzere 180 gönüllü kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 33.48 ($S = 3.21$), eğitim düzeyi ortalaması ise 13.1 yıl ($S = 4.21$) olarak bulunmuştur. Erkeklerin yaşları 19-64 arasında, kadınların yaşları ise 19-59 arasında değişmektedir. Kadınların yaş ortalaması 32.82 ($S = 4.24$), erkeklerin yaş ortalaması 34.15 ($S = 2.30$) olarak bulunmuştur.

İkinci örneklem, senaryoların etkililiğini test etmek için kullanılmıştır. Bu kişiler de yine Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nin farklı bölümlerinde çalışan, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 41'i (%42.7) erkek olmak üzere 96 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 20-56 arasında, eğitim düzeyleri ortaokul ile lisansüstü arasında değişmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 32.82 ($S = 4.24$), eğitim düzeyi ortalaması ise 13.1 ($S = 4.21$) yıldır. Erkek katılımcıların yaş ortalaması 31.26 ($S = 2.21$) iken, kadın katılımcıların yaş ortalaması 33.07 ($S = 5.24$) olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Demografik form. Katılımcılardan cinsiyet, yaş, eğitim düzeyine yönelik soruların yanıtlamaları istenmiştir.

Pozitif-Negatif Duygu Durum Ölçeği. Senaryoların, pozitif ve negatif duygu durum açısından farklılaşp,

farklılaşmadıklarını değerlendirmek amacıyla Pozitif Negatif Duygu Durum Ölçeği (PNDÖ) kullanılmıştır. Bu ölçek duygu tetikleyici uyarılarda duygunun boyutsal yaklaşımını değerlendirmek için uygun bir araç olarak kabul edilmektedir (Schaefer ve ark., 2010).

Bu ölçek, pozitif ve negatif duygulanım adı altında 10'ar maddelik iki alt ölçekten oluşmaktadır. Her bir ifade 1 (çok az veya hiç) ile 5 (çok fazla) arasında puanlanmaktadır. Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından geliştirilen PNDÖ'nün, pozitif duygu alt ölçeği kişinin ne derece ilgili, aktif ve uyanık; negatif duygu alt ölçeği ise kişinin kızgınlık, tiksinti, suçluluk ve korku gibi öznel sıkıntıları ne derece hissettiğini ölçmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun psikometrik değerlendirmeleri Gençöz (2000) tarafından yapılmış ve orijinalindeki iki faktörlü yapı desteklenmiştir. Ölçeğin iç tutarlığı pozitif ve negatif duygu için sırasıyla .83 ve .86; test-tekrar test tutarlığı ise yine aynı sıraya göre .40 ve .54 olarak bildirilmiştir. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliği ise Beck Depresyon Envanteri ve Beck Anksiyete Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Buna göre, pozitif duygu ölçeğinin belirtilen ölçeklerle korelasyonu sırasıyla -.48 ve -.22 iken, negatif duygu ölçeğinin bu ölçeklerle korelasyonu aynı sırayla .51 ve .47 olarak bulunmuştur.

İşlem

Bu çalışma, duygular ile psikopatoloji arasındaki ilişkisinin araştırıldığı "Obsesif Kompulsif Bozukluk ve Depresyonda Duygu Düzenleme Stratejilerinin Gross'un Süreç Modeli kavramsallaştırmasına Dayanarak İncelenmesi Projesi" kapsamında ön çalışma olarak yürütülmüştür. Çalışmaya başlamadan önce Hacettepe ve Ege Üniversitesi Etik Komisyonundan onay alınmıştır. Araştırma verileri, katılımcıların çalıştıkları yerlerde toplanmıştır. İşlem basamakları iki aşamada aktarılabacaktır.

Duygu tetikleyici durumlar ve senaryoların oluşturulma aşaması. Hedeflenen duyguları tetikleyecek senaryoları oluşturmak için katılımcılardan en son yaşadıkları kişisel tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularına yol açan durumları kısaca tanımlayıp yazmaları istenmiştir. Katılımcılar, kapalı zarflarda sunulan sorulara açık uçlu olarak cevap vermişlerdir. Bu yolla 180 kişiye ait, duygu tetikleyen durumlar için malzeme havuzu oluşturulmuştur.

İzleyen aşamada, katılımcılardan elde edilen veriler açık uçlu cevaplardan oluştuğu için nitel yöntemlerden içerik analizi (Bilgin, 1999, 2000; Manning ve Culum-Swan, 1998; Silverman, 1993; Yıldırım ve Şimşek, 1999) tekniği kullanılmıştır. Analiz sürecine, kategorisel analiz ile başlanmış ve katılımcıların her duygu için verdiği cevaplar maddeler haline getirilmiştir. Tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duyguları için, üç psikolog,

bir psikiyatrist malzeme havuzundan rastgele seçilen 25 katılımcının duygu tetikleyen öncül durumları için anlam öbekleri ve temalar saptamışlar, bunları kategorilendirmişlerdir. Yargıcılar, oluşturulan kategorilerin, homojen, ayırt edici, objektif, anlamlı olmasına, bütünsellik taşımasına dikkat ederek, kategorileri isimlendirmişlerdir.

Yargıcıların birbirlerinden bağımsız olarak oluşturdukları ve adlandırdıkları, araştırmacılar tarafından gözden geçirilmiş, yargıcılar arası benzerlik gösteren sınıflandırmalar (örneğin, tiksinti duygusu için kokular; öfke duygusu için benliğe algılanan tehdit; utanma duygusu için, kendiliğin teşhir olması, atılgan davranmak/ öne çıkmak; üzüntü duygusu için, yalnızlık, ayrılık, kayıp; mutluluk duygusu için kendi kendine yetebilmek/bağımsız, özgür olmak) aynen korunmuştur. Yargıcılar arasında tutarsızlık gösteren kategoriler (örneğin, tiksinti duygusu için kan; öfke duygusu için aldatılmak; utanma duygusu için başarısız olmak; üzüntü duygusu için hak edilmeyen davranışlar görmek; mutluluk duygusu için hoşça vakit geçirmek) ise gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiştir. Bu şekilde tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını tetikleyebilecek durumlara ait kategoriler belirlenmiştir.

Kategorilerin anlaşılabilirliğini değerlendirmek için, bu sefer doktora düzeyinde, farklı dört klinik psikolog, 180 kişilik örneklem grubunun malzeme havuzundan rastgele seçilmiş farklı 30 katılımcıya ait hedeflenen duyguları tetikleyen durumları önceden belirlenmiş kategorilere yerleştirmişlerdir. Sınıf içi korelasyon katsayısı-mutlak uzlaşım yöntemi (ICC), yargıcılar arasında kabul edilebilir düzeyde yüksek tutarlılık olduğunu, kategorilerin anlaşılabilirliğini ve duygu tetikleyen durumların bu kategorilere tutarlı ve doğru bir şekilde atanabildiğini göstermiştir. Bu analizlere ait sonuçlar bulgular bölümünde aktarılacaktır. Bu şekilde, tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını tetikleyen öncül durumların kategorileri de belirlenmiş ve kategorisel analiz tamamlanmıştır.

Tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını tetikleyen durumlara ait oluşturulan kategorilerin “anlaşılır” olduğunun belirlenmesi üzerine tüm katılımcıların (180 kişi) yazmış oldukları duygu tetikleyen durumlar yazarlar tarafından kategorilere atanmış ve analiz sonuçları frekans analizi kapsamında sayısal, yüzdesel ve oransal olarak sunulmuştur. Tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını sıklıkla tetikleyen durumlar bulgular bölümünde ayrıntılı biçimde aktarılacaktır. Tiksintiyi en sık tetikleyen durum, “görgü, ahlak, etik ve hukuka aykırı, uygun olmayan cinsel davranışlar”dır. Öfkeyi en sık tetikleyen durum, “benliğe algılanan tehdit”dir. Utanmayı en sık tetikleyen durum, “başkaları farkında olsun ya da olmasın, kişinin kendinin rahatsızlık duyduğu maddi, manevi, ahlaki, sosyal,

mesleki, fiziksel kusurları”dır. Üzüntüyü en sık tetikleyen durum, “sevilen/tanıdık kişinin ölümü/hastalığı/kaza geçirmesi”dir. Mutluluğu en sık tetikleyen durum ise “sevilen kişilerle birlikte olmak, doyum sağlayıcı yakın ilişkiler kurmak”tır.

Sonraki aşamada duyguları en güçlü tetikleyen ve hedeflenen duygulara özgü olan kategorilerden yola çıkılarak senaryo yazımına geçilmiştir. Tiksinti duygusunu tetikleme hedeflenen senaryo için kategoriler incelendiğinde, katılımcılar kendilerinde tiksinti duygusunu en sık tetikleyen durum olarak “görgü, ahlak, etik ve hukuka aykırı, uygun olmayan cinsel davranışlar”ı belirtmişlerdir. Ancak bu kategorinin içerik maddelerinin, öfke duygusunu tetikleyen durumlarla örtüşmesi sebebiyle tiksinti duygusunu tetiklemek için “hijyeni düşük insanlar ve insanla ilişkili kötü kokular” ve insan biyolojik atıkları” kategorileri kullanılmıştır.

Öfke duygusunu tetikleme hedeflenen senaryoda, bu duyguyu en sık tetikleyen kategori olarak tespit edilen “benliğe algılanan tehdit” kategorisi kullanılmıştır. Bu kategoride, haksızlığa uğramak, anlaşılmamak konuları işlenmiştir. Utanma duygusunu tetikleme hedeflenen senaryoda, “başkaları farkında olsun ya da olmasın, kişinin kendinin rahatsızlık duyduğu maddi, manevi, ahlaki, sosyal, mesleki, fiziksel kusurları” kategorisi kullanılmıştır. Üzüntü duygusunu tetikleme hedeflenen senaryo ise “sevilen/tanıdık kişinin ölümü/hastalığı/kaza geçirmesi” kategorisine dayanmaktadır. Bu senaryo kahramanın kanserden aniden ölen kardeşinin öldüğü günü ve ölme şeklini hatırlaması ile ilgilidir. Bu senaryoda geçmişte yaşanan bir ölümün hayal edilmesinin sebebi, ölüm karşısında farklı duyguların da tetiklenebileceği, ancak aradan zaman geçtikten sonra üzüntünün kalacağı yönündeki düşüncedir.

Mutluluk duygusunu tetiklemeyi hedef alan senaryoda, “sevilen kişilerle birlikte olmak, doyum sağlayıcı yakın ilişkiler kurmak”, “fark edilmek, değer, ilgi görmek ve sevilme” ve “hedef ve arzuların gerçekleşmesi, başarılı olmak” kategorileri birleştirilerek senaryo yazılmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışmada kullanılan tiksinti senaryosu, şehirlerarası bir otobüsle yolculuk yapan kahramanın üzerine yolculardan birinin kusmuğunun gelmesi ve üzerini temizlemek için gittiği tuvalette kıyafetlerinin idrar ve gaita ile kirlenmesini anlatmaktadır. Öfke senaryosu, kahramanın, doktor sırasında beklerken uğradığı haksızlığı konu almaktadır. Utanma senaryosu, kahramanın çok yakın bir arkadaşına söylediği yalanın açığa çıkması ile ilgilidir. Üzüntü senaryosu, kahramanın kardeşinin öldüğü günü hatırlamasını içermektedir. Son olarak mutluluk senaryosu ise, kahramanın uzun süredir beklediği işe alınması ve bu olayın yakınları tarafından kutlanılmasını içermektedir.

Tablo 1. Her Bir Duygu Açısından Yargıcılar Arası Uzlaşım

Puanlama	Cronbach Alfa	Sınıfıçı Korelasyon	%95 Güven Aralığı		F	sd1	sd2	p
			Alt Sınır	Üst Sınır				
Tiksinti	.96	.87	.79	.93	28.24	29	87.00	.00
Öfke	.94	.79	.66	.88	15.70	29	87.00	.00
Utanma	.95	.85	.76	.92	24.40	29	87.00	.00
Üzüntü	.93	.78	.60	.85	15.02	29	87.00	.00
Mutluluk	.92	.72	.68	.92	21.27	29	87.00	.00

Duygu tetikleyici senaryoların etkililiğinin test edilme aşaması. Tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını tetiklemek amacıyla oluşturulan beş senaryonun etkililiği ilk gruptan bağımsız katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Duygunun ayrıklık yaklaşımı için, beş duygu teriminden oluşan kendini değerlendirme formunda, katılımcılar senaryoları okuduktan sonra tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını ne derece deneyimlediklerini, 1 (hiç hissetmedim) ile 5 (çok hissettim) arasında puanlamışlardır. Duygu terimleri her katılımcı için karışık bir sırada verilmiştir. Bu form, Kucera ve Haviger'in (2012) çalışmalarında kullandıkları formun bir benzeridir. Yalnızca, çalışmanın amacına göre hedeflenen duygu terimleri değiştirilmiştir.

Her bir senaryonun tetiklediği duygunun uyarılma ve değerlik kriterlerini değerlendirmek için yine kendini bildirim formları kullanılmıştır. Feldman-Barret ve Russell (1998) duygunun iki yönlü bir boyut üzerinde değerlendirilebileceğini, her pozitif duygu teriminin, negatif duygu teriminin diğer bir ucu olmayacağını, ancak hoş-hoş olmama, uyarıcı-uyku getirici boyutlarının duygunun aynı boyut üzerindeki iki ayrı ucu olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmadaki değerlendirme araçlarının aynı biçimde olması amacıyla önceki çalışmalarla (Feldman-Barret ve Russell, 1998; Recio, Conrad, Hansen ve Jacobs, 2014) benzer bir şekilde uyarılma ve değerlik boyutları 5'li Likert tipi ölçekle değerlendirilmiştir. Katılımcılar, senaryoları okurken, hissettikleri hoşnutluk derecesini 1 (hiç hoş değildi) ile 5 (çok hoştu), uyarılma derecesini de 1 (uykumu getirdi) ile 5 (çok uyarıcıydı) arasında puanlamışlardır.

Bulgular

Duygu Tetikleyici Durumlar ve Senaryoları Oluşturma Aşamasına Ait Bulgular

Yargıcılar arası uzlaşım. Dört yargıcı her bir duygu için malzeme havuzundan rastgele seçilen 30 durumu tiksinti, öfke ve üzüntü duyguları için önceden belirle-

nen 10 kategoriye; utanma ve mutluluk duyguları için ise 9 kategoriye atamışlardır. Yargıcılar arası uzlaşım düzeyi her bir duygu için sınıf içi korelasyon katsayısı-mutlak uzlaşım yöntemi (ICC) kullanılarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Analiz sonuçları, tiksinti (ICC = .87, $F(29-87) = 28.284$, $p < .000$), öfke (ICC = .79, $F(29-87) = 15.704$, $p < .000$), utanma (ICC = .85, $F(29-87) = 24.409$, $p < .000$), üzüntü (ICC = .78, $F(29-87) = 15.029$, $p < .000$) ve mutluluk (ICC = .72, $F(29-87) = 21.270$, $p < .000$) duyguları için yargıcılar arasında anlamlı derecede uzlaşma olduğuna işaret etmektedir.

Tiksinti duygusunu tetikleyen durumlar. Çalışmanın ilk bölümünde yer alan katılımcılar ($N = 180$) tiksintiyi tetikleyen toplam 367 durum tanımlamışlardır. Tiksinti duygusunu tetikleyen durumlar 10 kategoride toplanmıştır. Belirlenen kategoriler ve sıklıkları şu şekildedir: 1-Görgü, ahlak, etik ve hukuka aykırı davranışlar, uygun olmayan cinsel davranışlar (%25), 2-Hijyeni düşük insanlar ve insanla ilişkili kötü kokular (%17), 3-İnsanın biyolojik atıkları (%13), 4-Bazı kokular (%12), 5-Bazı hayvanlar ve bu tip hayvanları anımsatan özellikler/ nesnelere (%9), 6-Hayvan biyolojik atıkları, hayvan cesedi, hayvan bedeninin deformasyonu (%9), 7-Başkalarından bulaşacak kirlilik (%5), 8-Ölüm ve insan bedeninin dış çevresinin zarar görmesi ve bunlarla ilişkili kokular (%4), 9-Tadı ve kokusu kötü-bozulmuş yiyecekler (%3), 10-Hayvansal veya diğer tip gıdalar (%2). Tiksinti duygusunu tetikleyen durumlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için yapılan ki-kare testinde, anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır, [$\Delta \chi^2(9) = 172.68$, $p < .05$].

Öfke duygusunu tetikleyen durumlar. Katılımcılar öfke duygusunu tetikleyen 380 durum tanımlamışlardır. Bulgulara göre, öfke duygusunu tetikleyen durumlar 10 kategoride toplanmıştır. Belirlenen kategoriler ve sıklıkları şu şekildedir: 1-Benliğe algılanan tehdit (%36), 2-Genel olumsuz durumlar (%23), 3-Kişiyi doğrudan etkileyen durumlar (%13), 4-Başkalarının genel olumsuz

tutumları, davranış özellikleri (%12), 5-Sevilen kişilerin başkaları tarafından zarar görmesi (%6), 6-Şiddet ve şiddet içerikli davranışlar (%2), 7-Kişinin kendine dönük öfkesi (%2), 8-Engellenme ve çaresizlik yaşamak (%2), 9-Sevilen kişilerin başkaları tarafından zarar görmesi (%2), 10-Tanınmayan kişilerin benliğine algılanan tehdit (%2). Öfke duygusunu tetikleyen durumlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için yapılan ki-kare testinde, anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır, [$\Delta \chi^2 (9) = 318.15, p < .05$].

Utanma duygusunu tetikleyen durumlar. Katılımcılar utanmayı tetikleyen toplam 251 durum tanımlamışlardır. Utanma duygusunu tetikleyen durumlar 9 kategoride toplanmıştır. Belirlenen kategoriler ve sıklıkları şu şekildedir: 1-Başkaları farkında olsun ya da olmasın, kişinin kendinin rahatsızlık duyduğu maddi, manevi, ahlaki, sosyal, mesleki, fiziksel kusurları (%28), 2-Kendiliğin teşhir olması, atılgan davranmak ve öne çıkmak (%20), 3-Bedenin, beden bölgelerinin, bedenle ilgili kötü kokuların, beden biyolojik atıklarının, beden düşük hijyeninin teşhir olması (%12), 4-Başkaları tarafından azarlanmak, suçlanmak, küçük düşürülmek, yanlış anlaşılma (%11), 5-Kişinin toplum tarafından hoş karşılanmayan durumlarda görülmesi ya da kişinin kusurlarına başkalarının şahit olması, bu kusurların başkaları tarafından fark edilmesi (%11), 6-Başkalarının varlığında beden üzerinde kontrolü yitirmek (%7), 7-Cinsellik yaşanması ve cinsellikle ilgili durumlara başkalarının varlığında maruz kalınması (%5), 8-Başkalarının önünde kısa süreli başarısız bir performans sergilemek (%3), 9-Önemli diğerlerinin toplum tarafından hoş karşılanmayan davranışlarda bulunması (%3). Utanma duygusunu tetikleyen durumlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için yapılan ki-kare testinde, anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır, [$\Delta \chi^2 (8) = 394.87, p < .05$].

Üzüntü duygusunu tetikleyen durumlar. Katılımcılar üzüntüyü tetikleyen toplam 478 durum tanımlamışlardır. Üzüntüyü en sık tetikleyen 10 kategori bulunmuştur. Kategoriler ve katılımcılar tarafından belirtilen frekanslar şu şekildedir: 1-Sevilen/tanındık kişinin ölümü, hastalığı, kaza geçirmesi (%35), 2-Kişilerarası ilişkilerde hayal kırıklığı (%13), 3-Toplumsal olumsuzluklar, genel olarak insanların yaşadığı sıkıntılar, acılar (%9), 4-Kişinin kendi için beklediği olayların/durumların gerçekleşmemesi ve başarısızlık yaşamaması (%9), 5-Sevilen kişinin içinde bulunduğu maddi ya da manevi olumsuz bir durumun mutsuzluğu (%6), 6-Kişinin kendi rolünün olduğu, kendi davranışlarından kaynaklanan durumlar (%4), 7-Yalnızlık, ayrılık ve kayıplar (ölüm dışında) (%4), 8-Kişilerarası ilişkilerde kavga veya tartışma yaşamak, ilişkilerin bozuk olması (%4), 9-Kişinin içinde bulunduğu olumsuz durumlar ve maddi zorluklar (%4), 10-Kişinin kendi fiziksel bütünlüğünün tehdidi/sağlığı-

nın bozulması (%3). Üzüntü duygusunu tetikleyen durumlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için yapılan ki-kare testinde, anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır, [$\Delta \chi^2 (9) = 439.55, p < .05$].

Mutluluk duygusunu tetikleyen durumlar. Katılımcılar mutluluğu tetikleyen toplam 380 durum tanımlamışlardır. Mutluluk duygusunu tetikleyen durumlar 9 kategoride toplanmıştır. Kategoriler ve katılımcılar tarafından belirtilen frekanslar şu şekildedir: 1-Sevilen kişilerle birlikte olmak/doyum sağlayıcı yakın ilişkiler kurmak (%29), 2-Başkalarının iyilik hali, sağlığı, mutluluğu, başarısı vb. (%17), 3-Boş zaman aktiviteleri, hoş giden uğraşlar, hayatın zevkleri, duysal zevkler (örn., dokunma, tatma gibi) (%16), 4-Fark edilmek, değer/ilgi görmek ve sevmek (%15), 5-Hedef ve arzuların gerçekleşmesi, başarılı olmak, amaca yönelik davranışta bulunmak (%13), 6-Aile kurmak ve ailenin genişlemesi, rollerin değişmesi (%4), 7-Başkalarına ilgi göstermek, mutlu etmek ve yardım etmek (%4), 8-Kişinin kendi sağlığının, iyilik halinin olması (%2), 9-Kendi kendine yetebilmek, bağımsız-özgür olmak (%1). Mutluluk duygusunu tetikleyen durumlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek için yapılan ki-kare testinde, anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır, [$\Delta \chi^2 (8) = 439.55, p < .05$].

Senaryoların Etkililiği ile İlgili Bulgular

Senaryoların etkililiği üç ayrı aşamada değerlendirilmiştir. Bunlar; hedeflenen duygu, duygusal uyarılma ve değerlik, pozitif-negatif duygulanımdır.

Hedeflenen duygu.

Tiksinti. Senaryo 1'in tiksinti duygusunu tetiklemesi hedeflenmektedir. Senaryo 1'in tiksinti duygusunu, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularından daha fazla tetikleyip tetiklemediğini test etmek için, tekrar ölçümlü ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen duygu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{4,87} = 163.06, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .63$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 1'in tiksinti ortalama puanı ($Ort. = 4.36, S = 1.01$), senaryo 1'in ortalama öfke ($Ort. = 3.39, S = 0.89$), utanma ($Ort. = 1.53, S = ??$), üzüntü ($Ort. = 2.14, S = 1.44$) ve mutluluk puanından ($Ort. = 1.00, S = 0.00$) anlamlı olarak yüksektir. Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Ayrıca senaryo 1'in tüm olumsuz senaryolar arasında en fazla tiksinti duygusunu tetikleyip tetiklemediğini test etmek için tekrarlı ölçümlü ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen duygu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{3,282} = 189.25, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .89, p < .01$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaş-

Tablo 2. Senaryoların Hedeflenen Duygu Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Tiksinti		Öfke		Utanma		Üzüntü		Mutluluk	
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S
Senaryo 1 (n = 94)	4.36	1.01	3.39	1.57	1.53	1.18	2.14	1.44	1.00	.00
Senaryo 2 (n = 94)	2.09	1.52	4.40	0.89	1.39	0.96	2.74	1.59	1.03	.30
Senaryo 3 (n = 94)	1.45	1.13	1.48	1.14	4.32	1.08	3.59	1.48	1.02	0.14
Senaryo 4 (n = 94)	1.17	.71	1.85	1.31	1.10	.70	4.62	.70	1.03	.30
Senaryo 5 (n = 94)	1.00	.41	1.00	.00	1.18	.60	1.02	0.14	4.44	1.02

Not. Senaryo 1: Tiksinti, Senaryo 2: Öfke, Senaryo 3: Utanma, Senaryo 4: Üzüntü, Senaryo 5: Mutluluk.

tırma testinde senaryo 1'in tiksinti ortalama puanı ($Ort. = 4.36, S = 1.01$), senaryo 2 ($Ort. = 2.09, S = 1.52$), senaryo 3 ($Ort. = 1.45, S = 1.13$) ve senaryo 4'ün ($Ort. = 1.17, S = .71$) ortalama tiksinti puanlarından anlamlı olarak yüksektir (bkz. Tablo 2). Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Öfke. Senaryo 2'nin öfke duygusunu tetikleme hedeflenmektedir. Senaryo 2'nin hedeflenen duyguyu tetikleyip tetiklemediğini test etmek için, tekrarlı ölçümlü ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen duygu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{4,376} = 154.18, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .62$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 2'nin öfke ortalama puanı ($Ort. = 4.40, S = 0.89$), senaryo 2'nin tiksinti ($Ort. = 2.09, S = 1.52$), utanma ($Ort. = 1.39, S = 0.96$) ve üzüntü ($Ort. = 2.74, S = 1.59$) mutluluk puanından ($Ort. = 1.03, S = .30$) anlamlı olarak yüksektir (bkz. Tablo 2). Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Ayrıca Senaryo 2'nin diğer olumsuz senaryolardan daha fazla öfke duygusunu tetikleyip tetiklemediğini test etmek için tekrarlı ölçümler için ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen öfke duygusu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{3,380} = 163.06, p < .01$, kısmi $\eta^2 = .85$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 2'nin öfke ortalama puanı ($Ort. = 4.40, S = .89$), senaryo 1 ($Ort. = 3.39, S = 1.57$), senaryo 3 ($Ort. = 1.48, S = 1.14$) ve senaryo 4 ($Ort. = 1.85, S = 1.31$)'ün ortalama öfke puanlarından anlamlı olarak yüksektir (bkz. Tablo 2). Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Utanma. Senaryo 3'ün utanma duygusunu tetikleme hedeflenmektedir. Senaryo 3'ün hedeflenen duyguyu tetikleyip tetiklemediğini test etmek için, tekrarlı ölçümler için ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen duygu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret

etmektedir, $F_{4,376} = 207.78, p < .01$, kısmi $\eta^2 = .85$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 3'ün ortalama utanma puanı ($Ort. = 4.32, S = 1.08$), tiksinti ($Ort. = 1.45, S = 1.13$), öfke ($Ort. = 1.48, S = 1.14$), üzüntü ($Ort. = 3.59, S = 1.48$) ve mutluluk ($Ort. = 1.02, S = 0.14$) ortalama puanlarından anlamlı olarak yüksektir (bkz. Tablo 2). Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Ayrıca Senaryo 3'ün olumsuz senaryolardan daha fazla utanma duygusunu tetikleyip tetiklemediğini test etmek için tekrarlı ölçümlü ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen utanma duygusu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{3,282} = 275.71, p < .01$, kısmi $\eta^2 = .75$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 3'ün ortalama utanma puanı senaryo 3'ün ortalama utanma puanı ($Ort. = 4.32, S = 1.08$), senaryo 1 ($Ort. = 1.53, S = 1.18$), senaryo 2 ($Ort. = 1.39, S = 0.96$) ve senaryo 4 ($Ort. = 1.10, S = .70$)'ün ortalama utanma puanlarından anlamlı olarak yüksektir (bkz. Tablo 2). Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Üzüntü. Senaryo 4'ün üzüntü duygusunu tetikleme hedeflenmektedir. Senaryo 4'ün hedeflenen duyguyu tetikleyip tetiklemediğini test etmek için, tekrarlı ölçümlü ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen duygu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{4,376} = 401.15, p < .01$, kısmi $\eta^2 = .81$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 4'ün ortalama üzüntü puanı ($Ort. = 4.62, S = 0.70$), senaryo 4'ün ortalama öfke ($Ort. = 1.85, S = 1.31$), senaryo 4'ün ortalama tiksinti ($Ort. = 1.17, S = 0.71$) ve senaryo 4'ün ortalama utanma ($Ort. = 1.10, S = 0.70$) ve mutluluk ($Ort. = 1.03, S = 0.30$) puanlarından anlamlı olarak yüksektir (bkz. Tablo 2). Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Tablo 3. Senaryoların Uyarıma, Değerlik, Pozitif ve Negatif Duygulanım Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Uyarıma (n = 93)		Değerlik (n = 94)		Pozitif Duygulanım (n = 90)		Negatif Duygulanım (n = 90)	
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S
Senaryo 1	4.04	1.08	1.24	.59	17.40	7.41	25.84	8.80
Senaryo 2	4.20	.90	1.22	.53	23.05	10.10	25.95	7.56
Senaryo 3	3.97	1.12	1.39	.69	15.33	6.00	27.06	8.65
Senaryo 4	4.33	.85	1.26	.58	15.51	6.28	24.94	8.16
Senaryo 5	4.16	1.01	4.58	.83	31.83	11.09	11.36	3.16

Not. Senaryo 1: Tikinti, Senaryo 2: Öfke, Senaryo 3: Utanma, Senaryo 4: Üzüntü, Senaryo 5: Mutluluk.

Ayrıca Senaryo 4'ün diğer olumsuz senaryolardan daha fazla üzüntü duygusunu tetikleyip tetiklemediğini test etmek için tekrarlı ölçümlü ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen üzüntü duygusu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{3,282} = 86.44$, $p < .01$, kısmi $\eta^2 = .48$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 4'ün ortalama üzüntü puanı senaryo 4'ün ortalama üzüntü puanı ($Ort. = 4.62$, $S = 0.70$), senaryo 1 ($Ort. = 2.14$, $S = 1.44$), senaryo 2 ($Ort. = 2.74$, $S = 1.59$) ve senaryo 3'ün ($Ort. = 3.59$, $S = 1.48$) ortalama üzüntü puanlarından anlamlı olarak yüksektir (bkz. Tablo 2). Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Mutluluk. Senaryo 5'in mutluluk duygusunu tetiklemesi hedeflenmektedir. Senaryo 5'in hedeflenen duyguyu tetikleyip tetiklemediğini test etmek için, tekrarlı ölçümlü ANOVA kullanılmıştır. Analiz sonuçları hedeflenen duygu temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{4,372} = 805.20$, $p < .01$, kısmi $\eta^2 = .89$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 5'in ortalama mutluluk puanı ($Ort. = 4.44$, $S = 1.02$), tikinti ($Ort. = 1.00$, $S = 0.41$), öfke ($Ort. = 1.00$, $S = 0.00$), utanma ($Ort. = 1.18$, $S = 0.60$) ve üzüntü puanlarından ($Ort. = 1.02$, $S = 0.14$) anlamlı olarak yüksektir (bkz. Tablo 2). Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur.

Senaryoların tetiklemesini hedeflediği duygular bakımından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için tek yönlü MANOVA uygulanmıştır. Analiz sonuçları, senaryolar arasında cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılaşma olmadığına işaret etmektedir, $F_{5,88} = 0.71$, $p > .05$.

Duygusal uyarılma ve değerlik. Gross ve Levenson'un (1995) çalışmalarındaki gibi senaryoların tetiklediği duyguların uyarılma ve değerliği için elde edilen puanların 3 (nötr)'ten ne kadar farklılaştığını değerlendir-

dirmek için tek örneklem için t testi uygulanmıştır. Tablo 3'de senaryoların katılımcılarda tetiklediği duyguların duygusal uyarılma ve değerlik puan ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Duygusal uyarılma ile ilgili bulgulara göre, tikinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk senaryolarının tetiklediği duyguların, duygusal uyarılma ortalamaları, 3'ten anlamlı olarak yüksektir (sıra ile: $t(92) = 9.29$, $p = .000$; $t(92) = 12.85$, $p = .000$; $t(93) = 8.41$, $p = .000$; $t(92) = 15.11$, $p = .000$; $t(92) = 11.05$, $p = .000$). Bu bulgu, tüm senaryoların nötr düzeyinden daha uyarıcı olduğuna işaret etmektedir. Senaryoların uyarılma düzeyleri bakımından farklılaşmış farklılaşmadıklarını incelemek için tekrar ölçümlü ANOVA uygulanmıştır. Analiz sonuçları uyarılma temel etkisinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir, $F_{4,368} = 3.44$, $p < .05$, kısmi $\eta^2 = .04$. Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testinde senaryo 4'ün uyarılma düzeyi ($Ort. = 4.33$, $S = 0.85$), senaryo 3'ün uyarılma düzeyinden ($Ort. = 3.97$, $S = 1.12$) anlamlı olarak yüksektir. Bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur. Cinsiyetler arasında her bir senaryo için duygusal uyarılma farklılıkları tek yönlü MANOVA ile incelenmiştir. Analiz sonuçları senaryolar arasında duygusal uyarılma bakımından anlamlı cinsiyet farklılıkları olmadığına işaret etmektedir, $F_{3,91} = 2.11$, $p > .05$.

Değerlik ile ilgili bulgulara göre, tikinti, öfke, utanma ve üzüntü senaryolarının hoşluk düzey ortalamaları, 3'ten anlamlı olarak düşüktür (sıra ile: $t(93) = -28.41$; $t(93) = -32.39$, $t(93) = -22.53$, $t(93) = -28.51$. bütün karşılaştırmalara ilişkin anlamlılık değeri, $p < .001$ olarak bulunmuştur). Mutluluk senaryosunun ise hoşluk düzey ortalaması 3'ten anlamlı olarak yüksektir ($t(93) = 18.41$, $p < .001$). Bu bulgu, tikinti, öfke, utanma ve üzüntü senaryolarının hoşluk düzeyinin nötr düzeyden anlamlı olarak düşük, mutluluk senaryosunun ise nötr düzeyinden anlamlı olarak yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Olumsuz senaryoların hoşluk düzeyleri bakımından farklılaşmış farklılaşma-

Tablo 4. Senaryoların Pozitif ve Negatif Duygulanım Bakımından Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

	Pozitif Duygulanım				Negatif Duygulanım			
	1	2	3	4	1	2	3	4
	Ortalama Fark (I-J)	Ortalama Fark (I-J)	Ortalama Fark (I-J)	Ortalama Fark (I-J)	Ortalama Fark (I-J)	Ortalama Fark (I-J)	Ortalama Fark (I-J)	Ortalama Fark (I-J)
1		-5.66	2.07	1.89		-.11	-1.22	.90
2			7.72	7.54				
3				.18	-1.22	-1.11		
4					-.90	1.01	2.12	
5	-14.40	-8.74	-16.47	-16.29	14.48*	14.59*	15.70*	13.58*

Not. * $p < .05$

dıklarını incelemek için tekrar ölçümlü ANOVA uygulanmıştır. Analiz sonuçları hoşluk temel etkisinin olumsuz senaryolar arasında anlamlı olarak farklılaşmadığına işaret etmektedir, $F_{3,92} = 1.86, p > .05$, kısmi $\eta^2 = .06$. Cinsiyetler arasında senaryoların hoşluk düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadıklarını incelemek için ise tek yönlü MANOVA uygulanmıştır. Analiz sonuçları olumsuz senaryolar arasında hoşluk bakımından anlamlı cinsiyet farklılıkları olmadığına işaret etmektedir, $F_{3,90} = 1.35, p > .05$.

Pozitif-negatif duygulanım. Senaryoların pozitif ve negatif duygulanım açısından farklılaşp farklılaşmadıklarını tespit etmek amacıyla, tek yönlü tekrar ölçümlü MANOVA uygulanmıştır. Analiz sonuçları senaryolar arasında anlamlı duygulanım farklılıkları olduğunu desteklemektedir, Wilks' $\lambda = .17, F_{8,82} = 51.09, p < .01$, kısmi $\eta^2 = .83$. Varyans analizinden elde edilen bulgular, hem pozitif duygulanım hem negatif duygulanım için anlamlı farklılıklar olduğuna işaret etmektedir, sırasıyla, $F_{4,356} = 126.93, p < .01$, kısmi $\eta^2 = .58$; $F_{4,356} = 123.23, p < .01$, kısmi $\eta^2 = .58$. Pozitif ve negatif duygulanımda farkın kaynağını belirlemek için Bonferroni düzeltmesi içeren çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Senaryolarda pozitif duygulanım (PD) bakımından cinsiyetler arasında bir farklılık olup olmadığını incelemek için çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonuçları, senaryoların PD düzeylerinin cinsiyet bakımından anlamlı olarak farklılaşmadığına işaret etmektedir, $F_{5,84} = .42, p > .05$.

Olumsuz senaryolarda negatif duygulanım (ND) bakımından cinsiyetler arasında bir farklılık olup olmadığını incelemek için MANOVA uygulanmıştır. Analiz sonuçları, senaryoların ND düzeylerinin cinsiyet bakımından anlamlı olarak farklılaşmadığına işaret etmektedir, $F_{5,84} = .99, p > .05$.

Tartışma

Tiksinti, Öfke, Utanma, Üzüntü ve Mutluluk Duygularını Tetikleyen Durumlar

Araştırmanın sonucuna göre örnekleminizde, tiksinti duygusunu en sık "görgü, ahlak, etik ve hukuka aykırı davranışlar, uygun olmayan cinsel davranışlar" tetiklemektedir. Bu alan, aldatma, dürüst olmama, ikiyüzlülük, insanların birbirine şiddet uygulamaları, taciz gibi olaylarla karakterizedir. Bu olayların hepsi kuramsal olarak öfke duygusunun tetikleyicisi olup (Strongman, 2003), temel tiksinti temasından (mide bulantısı ortaya çıkaran tiksindirici bir uyarın) farklıdır. Öte yandan, tiksinti duygusunu tetikleyen olayların, öfke duygusunu tetikleyen olaylarla benzer olması alanyazın ile tutarlıdır (Nabi, 2002; Roizin, Haidt, McCauley, Dunlop ve Asmore, 1999; Strongman, 2003). Roizin ve arkadaşları (1999) bu bulguların tiksintinin sosyal alanda ortaya çıkan (sosyo-ahlaki) yeni bir görünümü olduğunu ileri sürmektedirler. Sosyo-ahlaki tiksinti, tiksinti ve öfke duygularının bir karışımı olarak kabul edilmekte ve sosyal ve ahlaki sınırlar ihlal edildiğinde ortaya çıkmaktadır (Simpson, Carter, Anthony ve Overton, 2006). Bu durum tiksintinin itici bir durumda, mide bulantısı ortaya çıkaran bir duygu olarak kavramsallaştırılan kuramsal anlamı ile halk arasında anlaşılın anlamı arasında farklılık olduğuna işaret etmektedir (Nabi, 2002).

Tiksintiyi en sık tetikleyen diğer alan ise, insanlarda hijyen düşüklüğüdür (örn., yağlı saçlar, ter kokusu, ayak kokusu vb.). Roizin, Haidt ve McCauley (2000) bize hayvan olduğumuzu hatırlatan her şeyin bizde tiksinti uyandırabileceğini belirtmektedir. İnsanlar yemek yemek, fazlalıkları vücutlarından çıkarmak, cinsel ilişki kurmak ve diğer insanlarla ilişki içinde bulunmak zorundadırlar. Her kültürde bu eylemlerin nasıl yapılacağı

yönünde kurallar bulunmaktadır. Örneğin, çoğu hayvan yenilmez, çoğu insan olası cinsel partnerlerin dışındadır, toplum düzenini sağlamak için insanların uyması gereken bazı kurallar bulunmaktadır. Bu kültürel olarak tanımlanmış standartları karşılamadaki başarısızlık, kişiyi insan düzeyinin altına yerleştirmektedir. Aynı zamanda hijyen kuralları da bununla ilişkilidir. Hayvanlar genellikle pis-tir ve hijyenlerine önem vermemektedirler. İnsanlar hayvana benzer davranışlar sergiledikleri zaman, insanlarla hayvanlar arasındaki farklılık belirsizleşmektedir.

Bulgulara göre, üzüntü duygusunu “sevilen kişinin ölümü/hastalığı/kaza geçirmesi” en sık tetikleyen olaydır. Izard (1991) üzüntü duygusuna evrensel olarak en sık neden olan olayın ayrılık ve kayıp olduğunu, sevilen kişinin ölümünün veya ölüm tehdidinin fiziksel ayrılığın bir biçimi kabul edileceğinden, bu olayın üzüntü duygusuyla yakından ilişkili olduğunu belirtmektedir (akt., Bonanno, Goorin ve Goifman, 2008). Üzüntüyü en sık tetiklediği belirtilen diğer alan ise, “kişiler arası ilişkilerde hayal kırıklığıdır”. Bu alan, insanlardan beklenmedik karşılıklar almak, insanlardan kazık yemek, sevilen kişiler tarafından sırt çevrilmek, adam yerine konulmamak, suistimal edilmek ve haksızlığa uğramak durumlarını içermektedir. Izard (1991), hayal kırıklığının, ayrılık ile ortak özellikler taşıdığını, bu nedenle üzüntüyü ortaya çıkaran temel nedenlerden olabileceğini ileri sürmektedir (akt., Bonanno ve ark., 2008).

Bulgulara göre, “sevilen kişilerle birlikte olmak, vakit geçirmek”, mutluluk duygusunu en sık tetikleyen durumken; kendi ayakları üzerinde durabilmek, bağımsız ve özgür olmak, en az sıklıkla bu duyguyu tetikleyen durumdur. Bu bulgu, farklı kültürlerde yapılan çalışmalarla uyusmamaktadır. Özellikle Amerikalılar ve Avrupalılar kendi ayakları üzerinde durdukları, bağımsız ve özgür oldukları durumları kendilerinde en sık mutluluk duygusunu tetikleyen durum olarak tanımlamışlardır (akt., Scherer, 1997). Bulgular arasındaki bu farklılık, bireycilik ve toplumsalcılık açısından farklı kimliklere sahip iki ülkede, beklenen bir durum olarak düşünülebilir. Bireyselci kültürlerde, kendi kendine yeten, başkalarından kesin sınırlarla ayrılmış, benlik değerlerini destekleyen toplum düzeni yaygınken; toplulukçu kültürlerde, ailesel ve toplumsal bağların gücünü yansıtan kişiler arası uyum ve grup sadakatini destekleyen toplulukçu benlik önem kazanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010). Üzüntü duygusuyla benzer şekilde, mutluluk duygusunda da bireyleri kendi iyilik hallerinden ve sağlıklarından ziyade, başkalarının/sevdiklerinin iyilik halleri ve sağlıkları daha sık mutlu etmektedir.

Öfke ile ilgili analiz sonuçlarına göre, örnekle-mizdeki bireyleri en sık öfkeleniren durum, benliğe algılanan tehdittir. Bu çalışmada, “benliğe algılanan tehdit” alanı, haksızlığa uğramak, kullanılmak/aldatılmak,

yalan söylenilmesi, yanlış anlaşılma, psikolojik-sözel ve fiziksel şiddete maruz kalmak şeklindeki durumları içermektedir. Öfke duygusunu tetikleyen bu durumlar, tiksinti duygusunu ve üzüntü duygusunu da tetikleyen “kişiler arası ilişkilerde hayal kırıklığı, olumsuz davranışlara maruz kalmak” alanı ile içerik bakımından oldukça benzerdir. Öfke, tiksinti ve üzüntü duygularını tetikleyen durumlar içerik olarak benzemesine rağmen, bu durumsal tetikleyiciler arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Öfke duygusunda yukarıda belirtilen durumlara kişinin kendisi maruz kalmaktadır. Tiksinti duygusunda ise, bu durumlara kişinin kendisi maruz kalmamakta, başkalarının maruz kaldığına şahit olmaktadır.

Üzüntü duygusu ile öfke duygusunu tetikleyen durumları ele alırsak “benliğe algılanan tehdit” durumunun, başkalarının davranışları tarafından benliğin incitilmesi durumuna içerik olarak oldukça benzediği görülmektedir. Öfkeyi tetikleyen “benliğe algılanan tehdit” alanında kişinin olan biteni kontrol edebileceği hissini yaşayabildiği durumların varlığı, üzüntü duygusunu tetikleyen benliğin başkaları tarafından incitilmesi alanında ise durumun geri döndürülemez olması dikkat çekmektedir (Izard, 1991; akt., Bonanno ve ark., 2008). Bu nedenle bu alan daha sıklıkla üzüntüden çok öfkeye yol açıyor olabilir. Bu bulgu, öfkeyi ortaya çıkaran durumların araştırıldığı çalışmalarla da tutarlıdır (akt., Erkman ve Davidson, 1994). Ayrıca şu noktaya da dikkat etmek gerekir ki, hiçbir durum sadece bir veya diğer duygu ile ilişkili değildir. Haksızlığa uğramak, bazı bireylerde öfkeyi tetiklerken, bazı bireylerde üzüntü duygusunu tetikleyebilmektedir (Niedenthal, Krauth-Gruber ve Ric, 2006).

Bulgulara göre, utanma duygusunu en sık tetikleyen alan “başkaları farkında olsun ya da olmasın, kişinin kendisinin rahatsızlık duyduğu maddi, manevi, ahlaki, sosyal, mesleki ve fiziksel kusurları”dır. Bu alan, başkalarının güvenini sarsmak, aldatmak, yalan söylemek, meslek edinmemek, fiziksel kusur olarak burnun büyük olması gibi durumları içermektedir. Bu bulgu, utanma duygusunun başkaları var olsa da olmasa da tetiklendiğini gösteren çalışmalarla tutarlıdır (Bedford ve Hwang, 2003; Tangney, Miller, Flicker ve Barlow, 1996). Matos ve Pinto-Gouveia (2009), utanma duygusunun başkalarının varlığından bağımsız olmasını bu duygunun içsel veya dışsal olabilmesiyle ilişkilendirmişlerdir. Utanma ile ilgili değerlendirmeler ve duygular sosyal ve dış çevreye odaklandığında kişi başkaları tarafından aşağılık, yetersiz, kötü olarak algılanmakta ve görülmekte, utanma içsel olduğunda kişi kendisi tarafından kötü, arzu edilmeyen, yetersiz ve tiksindirici bulunmaktadır. Kişinin herhangi bir alanda beklentileri karşılayacak yeterlilikte olmaması en sık utanmayı tetikleyen alanlar arasında yer almaktadır. Sadece ahlaki ihlaller değil, aynı

zamanda ahlaki olmayan hatalar ve kusurlar da utanma duygusunu tetikleyebilmektedir. Utanma duygusu sırasında acı verici bir kendini gözleme bulunmaktadır. Bu acı verici kendini gözleme kişinin kendini değersiz, güçsüz, çirkin, ahlaksız ve beceriksiz hissetmesine neden olmaktadır (Tangney ve ark., 1996).

Utanmayı tetikleyen diğer bir alan, kendiliğin teşhir olmasıdır. Bu alan, övülmek, topluluk içinde sunum yapmak, birinin kişiden etkilendiğini söylemesi, düğünlerde oynamak, yeni bir ortama girmek gibi durumları içermektedir. Utanma duygusunun, ahlaki bir ihlal, ahlaki bir kusur sonucu ortaya çıktığı ileri sürülmekte, ego ideali tarafından konulan standartları karşılamada başarısızlık olduğunda utanma duygusu tetiklenmektedir (Goss ve Alan, 2009; Matos ve Pinto-Gouveia, 2009). Ancak kendiliğin teşhir olma durumu, utanma duygusu için yapılan bu kavramsallaştırmalara uymamaktadır. Utanmayı tetikleyen kendini teşhir durumunda, kişinin üzerinde dikkatler toplanmaktadır. Bu bulgu toplulukçu temelli kültürümüze özgü olabilir (Tangney ve ark., 1996). Diğer taraftan Claesson, Birgegard, ve Sohlberg (2007), içselleştirilmiş utanmanın derecesinin çok fazla olduğu bireylerde, pozitif geri bildirim verildiğinde dahi utanmanın deneyimlendiğini gözlemlemişlerdir. Ayrıca, Van Vliet (2009), bütün utanma deneyimlerinde benliğe kusurlu, çekici olmayan, güçsüz gibi içsel nedensel atıflar yapılmadığını ve kendini suçlamanın bulunmadığını ileri sürmektedir. Bu bulgu, utanmanın özellikle kültürel özellikler ele alınarak kavramsallaştırılması gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Utanmayı tetikleyen durumlar arasında cinsellik ile ilgili konular da yer almaktadır. Bu bulgu da kültürel özelliklerimizle ilgili olabilir. Utanmanın kültürel ahlaki değerlerin içselleştirilmesinden kaynaklanması (Dost ve Yağmurlu, 2008; Matos ve Pinto-Gouveia, 2009), herhangi bir ihlal algılandığı durumda, sosyal kontrol mekanizması olarak devreye girmesi (Teroni ve Deonna, 2008), bireyselci ve toplulukçu kültürlerde utanma duygusunu tetikleyen durumların değişmesinde rol oynuyor gözükmektedir. Bu bağlamda, cinsellik ile ilgili durumlar sosyal kurallar ve sorumluluklara uyma ile ilişkili olabilir.

Utanma duygusunun tetikleyicilerinden bir diğeri “başkaları tarafından azarlanmak, suçlanmak, küçük düşürülmek” tir. Van Vliet (2009) başka bir kişi ya da grup tarafından küçümsenme ve aşağılanmanın, kişinin kendini başkalarının standartlarının altında görmesine ve istenmeyen bir benlik deneyimlemesine yol açtığını, bu durumun da utanmayı tetikleyebileceğini ileri sürmektedir. “Başkaları tarafından azarlanmak, suçlanmak, küçük düşürülmek” durumsal tetikleyicisi, öfke duygusunun “benliğe algılanan tehdit” durumsal tetikleyicisindeki durumlara içerik olarak benzetilmektedir. Bu bulgu, utan-

ma duygusunun öfke duygusu ile ilişkili olduğunu, utanmaya yatkınlığın kişiyi öfke hissetmeye yatkın kıldığını gösteren çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. (Gilbert ve Gelsma, 1999; Goss ve Alan, 2009; Tangney ve ark., 1996).

Genel olarak, bu çalışmanın sonuçları duyguların tümünün kişilerarası bir alanda tetiklendiğine işaret etmekte ve duyguların doğasının sadece biyolojik olmadığı, sosyo-kültürel bileşenin de olduğu görüşünü desteklemektedir (Mesquita ve Walker, 2002). Bireyselci ve toplulukçu kültürlerde duygu tetikleyen durumların farklılık gösterdiği söylenebilir. Kendine yeterlilik ve kişisel başarı ile başkalarından ayrılmanın önemini vurgulayan bireyselci kültürlerden farklı olarak, toplulukçu temelli kültürümüzde olumlu ve olumsuz duyguların ilişkisel-bağlamsal durumlarda daha sık tetiklenebildiği düşünülebilir.

Tiksinti, Öfke, Utanma, Üzüntü ve Mutluluk Duygularını Tetikleyen Senaryolar

Yukarıda aktarılanlardan yola çıkarak bu çalışmada tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını tetiklemeyi hedefleyen senaryolar oluşturulmuş ve bu senaryoların etkililikleri değerlendirilmiştir. Her bir senaryonun ne kadar etkili olduğu, hedeflenen duygu, duygusal uyarılma, değerlik, pozitif ve negatif duygulanım ölçütleriyle değerlendirilmiştir. Özellikle olumsuz duygularda, belli bir durumun, belli bir duyguya özgü olmadığı, günlük yaşam olaylarına verilen tepkilerin karışık duyguların deneyimlenmesine yol açtığı ve nadiren bir tek duyguyu tetiklediği bu çalışma bulgularıyla da desteklenmiştir. Ancak deneysel çalışmalarda kullanılacak senaryolar söz konusu olduğunda, bir senaryonun sadece hedef duyguyu tetiklemesi ve diğer duyguların ayrışması önem kazanmaktadır.

Bulgular, bütün senaryoların, hedeflenen duyguları tetikleyebildiğine işaret etmektedir. Özellikle öfke duygusunun, tetiklemenin en zor duygulardan biri olduğu ileri sürülmektedir (McHugo, Smith ve Lanzetta, 1982; Rottenberg, Ray ve Gross, 2007). Gross ve Levenson (1995), öfke duygusunu tetiklemek için kullandıkları filmlerde, öfke duygusuna başta tiksinti ve üzüntü olmak üzere diğer olumsuz duyguların eşlik ettiğini gözlemlemişlerdir. Senaryoların birbirinden farklı duyguları tetikleyebilmesinde, hedeflenen duyguları tetikleyen olaylarda kültürel faktörlerin göz önüne alınmasının ve senaryoların içeriğinin, mümkün olduğunca o duyguya özgü durumlardan seçilmesinin rolü olabilir.

Senaryoların duygusal uyarma ve duygusal hoşluk düzeyleri incelendiğinde, bulgular duygusal uyarma düzeyi bakımından bütün senaryoların, nötrden daha uyarıcı olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgu, bütün senaryoların toplumumuzda duygu tetikleme kapasitesi olduğu

şeklinde yorumlanabilir. Senaryoların, uyarma düzeyleri incelendiğinde, üzüntü senaryosunun tiksinti ve utanma senaryolarından, öfke senaryosunun ise utanma senaryosundan daha uyarıcı olduğu görülmektedir. Bu bulgu, üzüntü duygusunu tetikleyen uyarıcıların, diğer olumsuz duygularla karşılaştırıldığında en düşük aktivasyona, öfke duygusunun ise en yüksek aktivasyona sahip olduğunu gösteren çalışma ile tutarlı değildir (Laukka, Juslin ve Bresin, 2005). Ayrıca belirtilen bulgu, olumsuz duyguları tetikleyen uyarıcıların, olumlu duyguları tetikleyen uyarıcılardan daha uyarıcı olduğunu gösteren araştırma bulgusu ile de örtüşmemektedir (Hagemann ve ark., 1999). Bulgular arasındaki bu farklılık, duygu tetikleyici uyarıcıların ve değerlendirme araçlarının farklılaşmasından kaynaklanmış olabilir.

Senaryolar, duygusal hoşluk bakımından incelendiğinde tiksinti, öfke, utanma ve üzüntü senaryolarının verdiği hoşluk düzeylerinin nötrden düşük, mutluluk senaryosunun ise verdiği hoşluk düzeyinin nötrden yüksek olduğu görülmüştür. Belirtilen bulgu, bütün senaryoların beklenen yönde duygulanım ortaya çıkardığına işaret etmektedir. Benzer şekilde, olumsuz duygularla ilişkili senaryoların her biri için negatif duygulanım değerleri, pozitif duygulanım değerlerinden yüksek iken; mutluluk duygusuyla ilişkili senaryo için pozitif duygulanım değeri, negatif duygulanım değerinden yüksek bulunmuştur. Belirtilen bulgu, senaryoların bir diğer güçlü yanı olarak düşünülebilir. Önceki çalışmalar (Patrick ve Lavo, 1997; Schaefer ve ark., 2010), olumsuz duygusal uyarıcı olarak kullandıkları resimlerin ve filmlerin aynı zamanda olumlu duygulanım ortaya çıkardığını gözlemlemişler, dolayısıyla bu uyarıcıların pozitif ve negatif duygulanım açısından farklılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer taraftan bu bulgu Tellegen, Watson ve Clark'ın (1994) olumlu ve olumsuz duygulanımın birbirinden bağımsız yapıları olduklarını, birbirlerinin tersi olmadıklarını ileri sürdükleri görüşleri ile tutarlıdır.

Cinsiyet farklılıkları değerlendirildiğinde hedeflenen duygular, duygusal uyarılmışlık, duygusal hoşluk, pozitif ve negatif duygulanım açısından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgu, kadınların, erkeklerden daha yoğun bir şekilde duygularını ifade ettiklerini ve deneyimlediklerini belirten çalışmalarla tutarlı değildir (Gross ve Levenson, 1995; Hagemann ve ark., 1999; Schaefer ve ark., 2010). Ayrıca bu bulgu, Hagemann ve arkadaşlarının (1999), mutluluk, üzüntü, öfke ve tiksinti duygularını tetikleyen filmlere hem pozitif hem negatif duygulanım açısından kadınların erkeklerden daha yüksek düzeyde duygusal tepki verdikleri gözlemleriyle de örtüşmemektedir. Diğer taraftan belirtilen bu bulgu cinsiyetler arasında duygusal deneyim bakımından bir farklılığın gözlenmediği çalışmalarla tutarlıdır (McHugo ve ark., 1982; Philippot 1993).

Genel olarak, bulgular tiksinti, öfke, utanma, üzüntü ve mutluluk duygularını tetiklemek için oluşturulan senaryoların etkili olabileceğine ve ileride yapılacak çalışmalarda da kullanılabileceğine işaret etmektedir. Ancak, çalışmanın bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Araştırmanın sınırlılıklarından biri senaryoların, duygusal etkilerinin kendini bildirim ölçekleri ile değerlendirilmiş olmasıdır. Kendini bildirim ölçeklerinin sosyal arzulanırlık, kişisel özellikler veya duygunun silik dalgalanmalarına duyarlı olması nedeniyle oldukça yanlış olduğu bildirilmektedir (Bradley ve Lang, 2000). İzleyen dönemlerdeki çalışmalarda, senaryoların etkililiğinin değerlendirilmesinde, kendini bildirimden farklı olarak diğer ölçümlerin dahil edilmesi senaryoların dış geçerliliğini arttıracaktır. Özellikle fizyolojik değerlendirme ölçümlerinin (örneğin, kan basıncı, kalp atım hızı, galvanik deri tepkisi) ve yüz ifadesinin bilişsel farkındalığın dışında işlem gördüklerinden, duygusal etkiyi daha iyi yansıttığı ileri sürülmektedir (Lobbestael, Arntz ve Wiers, 2008). Araştırmanın bir diğer kısıtlılığı da örneklemin sayıca az ve katılımcıların yerleşim bölgesi olarak tek bir ilde yaşıyor olmalarıdır. Kültürel özelliklerin duyguların deneyimlenmesinde farklılıklar oluşturabileceği dikkate alındığında, benzer çalışmaların geniş örneklemle tekrarlanması gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Bir diğer kısıtlılık olarak da, bu çalışmada senaryoların etkililikleri duygu kuramının ayrıklık ve boyutsallık yaklaşımları ile sınırlandırılmıştır. Ancak bu iki yaklaşım, duygu kuramlarının tümünü yansıtmamaktadır. İzleyen dönemdeki çalışmalar, senaryoların etkililiğini duygu kuramının farklı yaklaşımları ile değerlendirebilir.

Kaynaklar

- Asberg, K. (2013). Hostility/anger as a mediator between college students' emotion regulation abilities and symptoms of depression, social anxiety, and generalized anxiety. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 147(5), 1–22.
- Bedford, O. ve Hwang, K. (2003). Guilt and shame in Chinese culture: A cross-cultural framework from the perspective of morality and identity. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 33(2), 127–143.
- Bilgin, N. (1999). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bonanno, G. A., Goorin, L. ve Goifman, K. G. (2008). Sadness and grief. M. Lewis, J. M. Haviland-Jones ve L. F. Barrett (Ed.), *Handbook of Emotions* içinde (797–813). London: The Guildford Press.

- Bradley, M. M. ve Lang P. J. (2000). Measuring emotion: Behavior, feeling, and physiology. R.D. Lane ve L. Nadel (Ed.), *Cognitive neuroscience of emotion* içinde (242–276). New York: Oxford University Press.
- Bradley, M. M. ve Lang, P. J. (2008). The international affective picture system in the study of emotion and attention. J. A. Coan ve J. J. B. Allen (Ed.), *Handbook of emotion elicitation and assessment* içinde (345–396). New York: Oxford University Press.
- Claesson, K., Birgegard, A. ve Sohlberg, S. (2007). Shame: Mechanisms of activation and consequences for social perception, self image and general negative emotion. *Journal of Personality*, 75(3), 597–565.
- Clore, G. L. ve Ortony, A. (2000). Cognition in emotion: Never, sometimes, or always? R. D. Lane ve L. Nadel (Ed.), *The cognitive neuroscience of emotion* içinde (24–61). New York: Oxford University Press.
- Coan, J. A. ve Allen, J. J. B. (2007). *The handbook of emotion elicitation and assessment*. New York: Oxford University Press.
- Darwin, C. (1998). The expression of the emotions in man and animals. P. Ekman (Ed.), *Introduction to the third edition* içinde (xxi–xxxvi). New York: Oxford University Press.
- Dost, A. ve Yağmurlu, B. (2008). Are constructiveness and destructiveness essential features of guilt and shame feelings respectively? *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 38(2), 25–36.
- Eich, E., Ng, J. T. W., Macaulay, D., Percy, A. D. ve Grebneva, I. (2007). Combining music with thought to change mood. J. A. Coan ve J. B. Allen (Ed.), *The handbook of emotion elicitation and assessment* içinde (124–136). New York: Oxford University Press.
- Ekman, P. ve Davidson, R. J. (1994). *The nature of emotion* (225–250). New York: Oxford University Press.
- Feldman-Barrett, L. ve Russell, J. A. (1998). Independence and bipolarity in the structure of current affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 967–984.
- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 15, 19–26.
- Gray, E. K. ve Watson, D. (2007). Assessing positive and negative affect via self report. J. A. Coan ve J. J. B. Allen (Ed.), *The handbook of emotion elicitation and assessment* içinde (171–183). New York: Oxford University Press.
- Gilbert, P. ve Gerslma, C. (1999). Recall of shame and favouritism in relation to psychopathology. *British Journal of Clinical Psychology*, 38, 357–371.
- Gross, K. ve Allan, S. (2009). Shame, pride and eating disorders. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 16, 303–316.
- Gross, J. J. ve Levenson, R. W. (1995). Emotion elicitation using films. *Cognition and Emotion*, 9, 87–108.
- Harmon-Jones, E., Amodio, D. M. ve Zinner, L. R. (2007). Social psychological methods in emotion elicitation. J. A. Coan ve J. J. B. Allen (Ed.), *Handbook of emotion elicitation and assessment* içinde (91–105). New York: Oxford University Press.
- Hagemann, D., Naumann, E., Maier, S., Becker, G., Lürken, A. ve Bartussek, D. (1999). The assessment of affective reactivity using films: Validity, reliability, and sex differences. *Personality and Individual Differences*, 26, 627–639.
- Heine, S. J., Kitayama, S., Lehman, D. R., Takata, T., Ide, E., Leung, K. ve Matsumoto, D. (2001). Divergent consequences of success and failure in Japan and North America: An investigation of self-improving motivations and malleable selves. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(4), 599–615.
- Izard, C. E. (1991). *The psychology of emotions*. New York: Plenum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Aile, benlik ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kucera, D. ve Haviger, J. (2012). Using mood induction procedures in psychological research. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 69, 31–40.
- Laukka, P., Juslin, N. P. ve Bresin, R. (2005). A dimensional approach to vocal expression of emotion. *Cognition and Emotion*, 19(5), 633–653.
- Lobbestael, J., Arntz, A. R. ve Wiers, R. W. (2008). How to push someone's buttons: A comparison of four anger-induction methods. *Cognition and Emotion*, 22(2), 353–373.
- Loewenstein, G. (2007). Affect regulation and affective forecasting. J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* içinde (542–559). New York: Guildford Press.
- Manning, K. P. ve Cullum-Swan, B. (1998). Narrative, content and semiotic analysis. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Ed.), *Collecting and interpreting qualitative materials* içinde (246–273). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Matos, M. ve Pinto-Gouveia, J. (2009). Shame as a traumatic memory. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 17, 299–312.
- McHugo, G. J., Smith, C. A. ve Lanzetta, J. T. (1982). The structure of self reports of emotional responses to film segments. *Motivation and Emotion*, 7, 171–193.

- Mesquita, B. (2001). Culture and emotion. Different approaches to the question. T. J. Mayne ve G. A. Bonanno (Ed.), *Emotions: Current issues and future directions* içinde (214–250). New York: Guilford Press.
- Mesquita, B. ve Walker, R. (2002). Cultural differences in emotions: A context for interpreting emotional experiences. *Behaviour Research and Therapy*, *41*, 777–793.
- Nabi, R. L. (2002). The theoretical versus the lay meaning of disgust: Implications for emotion research. *Cognition and Emotion*, *16*(5), 695–703.
- Niedenthal, P. M., Krauth-Gruber, S. ve Ric, F. (2006). Psychology of emotion: Interpersonal, experiential and cognitive approaches (96–103). New York: Psychology Press.
- Ohman, A. (1986). Face the beast and fear the face: Animal and social fears as prototypes for evolutionary analyses of emotion. *Psychophysiology*, *23*, 123–145.
- Patrick, C. J. ve Lavoro, S. A. (1997). Ratings of emotional response to pictorial stimuli: Positive and negative affect dimensions. *Motivation and Emotion*, *21*, 297–321.
- Philippot, P. (1993). Inducing and assessing differentiated emotion-feeling states in the laboratory. *Cognition and Emotion*, *7*, 171–193.
- Recio, G., Conrad, M., Hansen, L. B. ve Jacobs, A. M. (2014). On pleasure and thrill: The interplay between arousal and valence during visual word recognition. *Brain & Language*, *134*, 34–43.
- Rozin, P., Haidt, J., McCauley C. R., Dunlop, L. ve Asmore, M. (1999). Individual differences in disgust sensitivity: Comparisons and evaluations of paper-pencil versus behavioral measures. *Journal of Research in Personality*, *33*, 350–351.
- Rozin, P., Haidt, J. ve McCauley, C. R. (2000). Disgust. M. Lewis ve J. Haviland (Ed.), *Handbook of emotions (2. baskı)* içinde (637–653). New York: Guilford Press.
- Rottenberg, J., Ray, R. D. ve Gross, J. J. (2007). Emotion elicitation using films. J. A. Coan ve J. J. B. Allen (Ed.), *The handbook of emotion elicitation and assessment* içinde (559–581). London: Oxford University
- Russell, J. A., Weiss, A. ve Mendelsohn, G. A. (1989). Affect grid: A single-item scale of pleasure and arousal. *Journal of Personality and Social Psychology*, *57*, 493–502.
- Salkovskis, P. M. (1999). Understanding and treating obsessive-compulsive disorder. *Behaviour Research and Therapy*, *37*, 29–52.
- Sato, W., Noguchi, M. ve Yoshikawa, S. (2007). Emotion Elicitation effect of films in a Japanese sample. *Social Behaviour and Personality*, *35*(7), 863–874.
- Scherer, K. R. (1997). The role of culture in emotion-antecedent appraisal. *Journal of Personality and Social Psychology*, *73*(5), 902–922.
- Schaefer, A. ve Philippot P. (2005). Selective effects of emotion on the phenomenal characteristics of autobiographical memories. *Memory*, *13*, 148–160.
- Schaefer, A., Nils, F., Sanchez, O. R. ve Philippot, P. (2010). Assessing the effectiveness of a large database of emotion-eliciting films: A new tool for emotion researchers. *Cognition and Emotion*, *24*, 1153–1172.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data: Methods for analysis talk, text and interaction*. London: SAGE Publication.
- Simpson, J. Carter, S. Anthony, S. H. ve Overton, P. G. (2006). Is disgust a homogeneous emotion? *Motivation and Emotion*, *30*(1), 31–41.
- Stemmler, G., Heldmann, M., Pauls, C. A. ve Scherer, T. (2001). Constraints for emotion specificity in fear and anger: The context counts. *Psychophysiology*, *38*(2), 275–291.
- Strongman, K. T. (2003). *The psychology of emotion: From everyday life to theory* (160–190). Wiley-Blackwell.
- Tangney, J. P. (1996). Conceptual and methodological issues in the assessment of shame and guilt. *Behaviour Research and Therapy*, *34*, 741–754.
- Tangney, J. P., Miller, R. S., Flicker, L. ve Barlow, D. (1996). Are shame, guilt, and embarrassment distinct emotions? *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 1256–1269.
- Teroni, F. ve Deonna, A. J. (2008). Differentiating shame from guilt. *Consciousness and Cognition*, *17*, 725–740.
- Tellegen, A., Watson, D. ve Clark, L. A. (1994). *Modeling dimensions of mood*. 102nd Annual Convention of the American Psychological Association, Los Angeles’da sunulmuştur.
- Van Vliet, K. J. (2009). The role of attributions in the process of overcoming shame: A qualitative analysis. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, *82*, 137–152.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Watson, D., Clark, L. A. ve Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, *54*, 1063–1070.
- Wright, F., O’Leary, J. ve Balkin, J. (1989). Shame, guilt, narcissism, and depression: Correlates and sex differences. *Psychoanalytic Psychology*, *6*, 217–230.

Summary

Conditions and Scenarios Eliciting Emotions of Disgust, Anger, Shame, Sadness and Happiness

Şebnem Akan

Acıbadem University

Elif Barışkın

Hacettepe University

Since emotion has been of great importance in psychopathology, scientists have been increasingly eager to examine it under laboratory conditions (Gross & Levenson, 1995). For this purpose, a number of emotion elicitation techniques have been used. These are films (e.g., Lobbestael, Arntz, & Wiers, 2008), photographs (e.g., Bradley & Lang, 2000, 2008), written or unwritten scripts about social interactions (e.g., Harmon-Jones, Amodio, & Zinner, 2007), music (e.g., Eich, Ng, Macaulay, Percy, & Grebneva, 2000), autobiographical recollection (e.g., Schaefer & Philippot, 2005), imaginery (e.g., Schaefer et al., 2003) and real life techniques (e.g., Stemmler, Heldmann, Pauls, & Scherer, 2001).

Recently, with the maturation of emotion science, the need for new emotion elicitation techniques in clinical research has been emerged. Indeed, with explosive growth on emotion research, scenarios have increasingly been used. It has been accepted that scenarios would be used to elicit different emotions, such as anger and disgust, effectively and reliably (Lowenstein, 2007). Tangney (1996) has also asserted that scenarios have the desirable properties of not requiring to express emotions and emotion related responses openly, leading to less defensive behaviour.

To accept scenarios as effective, the contents of them should meet discreteness and dimensional criterias of emotion (Gross & Levenson, 1995; Russell, Weiss, & Mendelsohn, 1989; Schaefer, Nils, Sanchez, & Philippot, 2010; Sato, Noguchi, & Yoshikawa, 2007). To meet the criteria mentioned in the content of the scenario, the premise is associated with the events that impact on elicitation of the targeted emotions (Lowenstein, 2007). In other words, emotions do not come up haphazardly, they are triggered from certain objects and events (Niedenthal, Krauth-Gruber, & Ric, 2006).

There are different theories attempting to explain the elicitation of emotions. One of them is socio-con-

structivist theory, asserting that emotions are being induced from evaluation of the events and hence culture provides certain type of context in evaluation and making sense of these events. This theory addresses that as much as emotions come in sight in social environment and involve both linguistic and cultural atmosphere, they should be considered the product of culture. With making acquaintance to socio-constructivist theory, socio-cultural nature of emotion has been attracted attention. As a consequence, it has been started to give place to cross cultural differences in the conceptualization of emotions (Mesquita, 2001). A number of studies corroborate cultural variations in the situational elicitors of emotions (Bedford & Hwang, 2003; Heine et al., 2001; Mesquita & Walker, 2002)

From these point of views, we believed that both antecedent events and scenarios would shed light on to the possible role of emotions in development and maintenance of psychopathology as well as would make a major contribution to the development of emotion research in Turkey. In this vein, we chose emotions of disgust, anger, shame, sadness and happiness, which are argued to have importance in psychopathology (Asberg, 2013; Salkovskis, 1999; Wright, O'Leary, & Balkin, 1989). Hence, there are two objectives of this study. The first one is to have an idea about antecedent events of disgust, anger, shame, sadness and happiness in our society. The second one is to develop and test the effectiveness of scenarios aiming to elicit these emotions.

Method

Participants

This study was conducted with two different samples. The first sample was used to have an idea about antecedent events of disgust, anger, shame, sadness and happiness in our society and consequently scenarios

were composed from reported antecedents of participants. This sample was composed of 180 people (80 men, 100 women, $M = 33.48$, $SD = 3.21$) who live in Izmir. The second sample was used to test the effectiveness of composed scenarios. This sample was consisted of 96 people (41 men, 55 women, $M = 32.82$, $SD = 4.24$) who live in Izmir.

Measures

Demographic Form.

Respondents are asked to answer the questions about their education level, age and gender.

Positive and Negative Affect Scale.

The Positive and Negative Affect Scale (PANAS) is a self-reported adjective check-list that contains two 10 item subscales designed for the assessment of positive and negative affect. For each of the 20 emotion-related words, respondents are asked to rate the extent to which they have experienced each particular emotion within a specified time period, with reference to a 5-point scale (1 = *Very slightly or not at all*, 5 = *Very much*). Psychometric assessment of the Turkish PANAS was examined by Gençöz (2000). The internal consistency of the scale was positive and for negative feelings .83 and .86, respectively. The test-retest consistency was reported to be .40 and .50 in Turkish culture.

Procedure

Procedure for emotion eliciting events and scenarios.

For the purpose of having an idea about antecedents and creating scenarios, eliciting disgust, anger, shame, sadness and happiness emotions, the participants were asked to write down the last event that had caused them to feel the emotions of disgust, anger, shame, sadness and happiness. After being written by the participants, four judges independently coded randomly selected twenty five participants' antecedents and determined categories of each emotion. Ambiguities and discrepancies between judges resolved by the writers via creating new categories for each emotion. The last states of categories were given to different four judges, in this time the new judges assigned antecedents of each emotion to lastly determined categories. After that the proportion of all categories for each emotion were calculated. To write scenarios for eliciting specific emotions, the most frequently sited antecedents of categories were chosen or incorporated by the writers.

Procedure for testing the effectiveness of emotion eliciting scenarios.

In this stage, the effectiveness of the scenarios were tested with the participants who are different from the first group. People read the each scenario in a laboratory setting

and rated their emotional responses as if they had been the hero of the scenarios. Firstly for emotional discreteness approach, after reading the scenarios, participants evaluated how strongly they felt the each emotion (disgust, anger, shame, sadness and happiness) on a 5 item Likert-type rating scale. Emotion terms were randomized for each of the participant. This self-report scale was a similar form of which was used in the study of Kucera and Haviger (2012), exceptionally the emotion terms.

For emotion dimensional approach, arousal and valence were evaluated also with Likert-type rating scales. Because we wanted to use the same format for all of the ratings, these criterias were assessed on a 5 item Likert-type rating scales, as it was did in the previous studies (Feldman-Barret & Russell, 1998; Recio, Conrad, Hansen, & Jacobs, 2014).

Results

Results of the Emotion Eliciting Events and Scenarios Disgust-producing events.

One hundred eighty people described 370 disgust-producing events. According to the results, elicitors of disgust came from ten domains. The most frequently stated elicitor of disgust was unconventional-disorder-illegal-unethical and/or atypical sexual behaviours (25%). A one sample chi-square test was conducted to assess whether or not there was a difference between the disgust elicitors, which were classified into ten domains. The results of the test were significant, [$\Delta \chi^2 (9) = 172.68, p < .05$].

Anger-producing events.

One hundred eighty people described 380 anger-producing events. According to the results, elicitors of anger came from ten domains. The most frequently stated elicitor of anger was the perceived threat to self (36%). A one sample chi-square test was conducted to assess whether or not there was a difference between the anger elicitors, which were classified into ten domains. The results of the test were significant, [$\Delta \chi^2 (9) = 318.15, p < .05$].

Shame-producing events.

One hundred eighty people described 251 shame-producing events. According to the results, elicitors of shame came from nine domains. The most frequently stated elicitor of shame was the feeling discomfort of one's own physical, spiritual, moral, social, occupational faints and its related results, which is whether or not the other people are aware (28%). A one sample chi-square test was conducted to assess whether or not there was a difference between the elicitors of anger, which were classified into nine domains. The results of the test were significant, [$\Delta \chi^2 (8) = 394.87, p < .05$].

Sadness-producing events.

One hundred eighty people described 478 sadness-producing events. According to the results, elicitors of sadness derived from ten domains. The most frequently stated elicitor of sadness was the death/illness/ wreck of loved/familiar people (35%). A one sample chi-square test was conducted to assess whether or not there was a difference between the anger elicitors, which were classified into ten domains. The results of the test were significant, [$\Delta\chi^2(9) = 439.55, p < .05$].

Happiness-producing events.

One hundred eighty people described 380 happiness-producing events. According to the results, elicitors of happiness came from ten domains. For the participants, spending time and accompanying satisfactorily with the loved people was the most frequently stated elicitor of happiness (29%). A one sample chi-square test was conducted to assess whether or not there was a difference between the anger elicitors, which were classified into ten domains. The results of the test were significant, [$\Delta\chi^2(8) = 439.55, p < .05$].

Results for Testing Effectiveness of Emotion Eliciting Scenarios

The results on testing the effectiveness of emotion eliciting scenarios were organized around three basic domains. Before the statistical analysis, the people who have missing values were excluded from the data.

Targeted emotion.**Disgust.**

It was hypothesized that Scenario 1 would have elicited the emotion of disgust. Repeated measures ANOVA was conducted to see whether Scenario 1 was effective in eliciting disgust emotion. The results for the ANOVA indicated a significant emotion effect, Wilks' $\lambda = .82, F_{4,90} = 252.87, p < .05$. Pairwise comparisons were conducted to assess the differences in terms of mean scores. The mean disgust score of Scenario 1 was significantly higher than the mean score of anger, shame, sadness and happiness [$t(93) = -6.233, p = .000; t(93) = -19.544, p = .000; t(93) = 13.591, p = .000; t(93) = 32.129, p = .000$, respectively].

In addition, to determine whether the anticipated target emotion of Scenario 1 had received higher rating than the other negative scenarios, repeated measures ANOVA was conducted. ANOVA yielded a significant disgust emotion effect, Wilks' $\lambda = .99, F_{4,90} = 277.61, p < .05$. Pairwise comparisons were conducted to assess which means differ from each other. The mean disgust score of Scenario 1 was significantly higher than the mean disgust scores of Scenarios 2, 3 and 4 [$t(93) = 12.608, p = .000; t(93) = 20.011, p = .000; t(93) = 26.955, p = .000$, respectively].

Anger.

It was hypothesized that Scenario 2 would have elicited anger emotion. Repeated measures ANOVA was conducted to assess the effectiveness of Scenario 2 in eliciting anger emotion. The results for the ANOVA indicated a significant emotion effect, Wilks' $\lambda = .74, F_{4,90} = 285.58, p < .05$. Pairwise comparisons were conducted to assess which means differ from each other. The mean anger score of Scenario 2 was significantly higher than the mean score of disgust, shame, sadness and happiness [$t(93) = 14.420, p = .000; t(93) = 22.324, p = .000; t(93) = 9.911, p = .000; t(93) = 34.007, p = .000$, respectively].

Furthermore, to determine whether the anticipated target emotion of Scenario 1 had received higher rating than the other negative scenarios, repeated measures ANOVA was conducted. The results of ANOVA indicated a significant anger emotion effect, Wilks' $\lambda = .64, F_{3,91} = 171.83, p < .05$. Pairwise comparisons were conducted to understand which means differ from each other. The mean anger score of Scenario 1 was significantly higher than the mean anger scores of Scenarios 1, 3 and 4 [$t(93) = -6.568, p = .000; t(93) = -21.197, p = .000; t(93) = 16.745, p = .000$, respectively].

Shame.

It was hypothesized that Scenario 3 would have elicited the emotion of shame. Repeated measures ANOVA was conducted to assess the effectiveness of Scenario 3 in eliciting shame emotion. The results of the ANOVA indicated a significant emotion effect, Wilks' $\lambda = .10, F_{4,90} = 200.10, p < .05$. Pairwise comparisons were conducted to see which means differ from each other. The mean shame score of Scenario 3 was significantly higher than the mean score of disgust, anger, sadness and happiness [$t(93) = -18.253, p = .000; t(93) = -18.129, p = .000; t(93) = -5.597, p = .000; t(93) = 28.715, p = .000$, respectively].

In addition, to determine whether the anticipated target emotion of Scenario 3 had received higher rating than the other negative scenarios, repeated measures ANOVA was conducted. The results of the ANOVA indicated a significant shame emotion effect, Wilks' $\lambda = .11, F_{4,90} = 230.77, p < .05$. Pairwise comparisons were conducted to assess which means differ from each other. The mean shame score of Scenario 3 was significantly higher than the mean disgust scores of Scenarios 1, 2 and 4 [$t(93) = -17.434, p = .000; t(93) = -22.007, p = .000; t(93) = -26.202, p = .000$, respectively].

Sadness.

It was hypothesized that Scenario 4 would have elicited sadness emotion. Repeated measures ANOVA was conducted to assess the effectiveness of Scenario 4 in terms of eliciting sadness emotion. The results of ANOVA indicated a significant emotion effect, Wilks'

$\lambda = .42$, $F_{4,90} = 513.17$, $p < .05$. To assess which means differ from each other, pairwise comparisons were conducted. The mean sadness score of Scenario 4 was significantly higher than the mean scores of disgust, anger, shame and happiness [$t(93) = 34.995$, $p = .000$; $t(93) = 18.343$, $p = .000$; $t(93) = 37.901$, $p = .000$; $t(93) = 43.904$, $p = .000$, respectively].

In addition, to determine whether the anticipated target emotion of Scenario 4 had received higher rating than the other negative scenarios, repeated measures ANOVA was conducted. ANOVA yielded a significant sadness emotion effect, Wilks' $\lambda = .11$, $F_{4,90} = 230.77$, $p < .05$. To assess which means differ from each other, pairwise comparisons were conducted. The mean sadness score of Scenario 4 was significantly higher than the mean sadness scores of Scenarios 1, 2 and 4 [$t(93) = -17.434$, $p = .000$; $t(93) = -22.007$, $p = .000$; $t(93) = -26.202$, $p = .000$, respectively].

Happiness.

It was hypothesized that Scenario 5 would have elicited happiness emotion. The results indicated that the happiness mean score of scenario 5 was significantly higher than the mean scores of all untargeted emotions, $t(92) = 32.994$, $p = .000$.

Emotional arousal and valence.

In order to specify whether each scenario's arousal score higher than the average score, one sample *t*-test was conducted, as it was done in the study of Gross and Levenson (1995). The results indicated that disgust, anger, shame, sadness and happiness scenarios were successful at generating stronger levels of self reported arousal than the average score [$t(92) = 9.291$, $p = .000$; $t(92) = 12.853$, $p = .000$; $t(93) = 8.405$, $p = .000$; $t(92) = 15.105$, $p = .000$, respectively]. Moreover, one sample *t*-test was conducted to examine the levels of valence of scenarios. The results suggested that while the scores of disgust, anger, shame and sadness inducing scenarios were significantly lower than the average score, [$t(93) = -28.410$, $p = .000$; $t(93) = -32.385$, $p = .000$; $t(93) = -22.531$, $p = .000$; $t(93) = -28.505$, $p = .000$, respectively] the scores of happiness inducing scenario were significantly higher than average score [$t(93) = 18,408$, $p = .000$].

Repeated measures ANOVA was conducted to assess whether or not scenarios were different from each other in respect to arousal and valence. While the results for the ANOVA indicated a significant arousal effect [Wilks' $\lambda = .87$, $F_{4,90} = 3.08$, $p < .05$], they did not indicate a significant valence effect [Wilks' $\lambda = .93$, $F_{4,90} = 2.11$, $p > .05$].

Positive and negative affect.

In order to test whether negative and positive scenarios would be different in terms of negative affect

(NA) and positive affect (PA), paired sample *t*-tests were conducted. According to the results, while the scores of NA for all negative scenarios had significantly higher than the scores of PA [disgust: $t(89) = 8.158$, $p = .000$; anger: $t(89) = 2.806$, $p = .000$; shame: $t(89) = 11.380$, $p = .000$; sadness: $t(89) = 13.147$, $p = .000$]. The scores of PA for positive scenario were significantly higher than the scores of NA, [$t(89) = 17.065$, $p = .000$].

Repeated measures ANOVA was conducted to assess whether or not scenarios were different from each other in respect to the scores of PA and NA. The results indicated significant main effect of PA, Wilks' $\lambda = .24$, $F_{4,86} = 68.96$, $p < .05$. Similarly, the statistics on NA ratings showed a significant main effect of NA, Wilks' $\lambda = .19$, $F_{4,86} = 90.25$, $p < .05$.

Discussion

According to the results, for the participants, the disgust emotion was reported to be elicited most frequently by unconventional-disorder-illegal-unethical and/or atypical sexual behaviours. This domain is characterized with cheating, dishonesty, two facedness, abuse, and violence. While all of the reported events theoretically evokes emotion of anger, they are different from core disgust theme, which serves primarily as a food-rejection response and centres on the avoidance or oral incorporation of disgusting stimulus (Marzillier & Davey, 2004; Strongman, 2003). On the other hand, it is consistent with the literature that disgust eliciting events are similar to the anger eliciting events (Nabi, 2002; Roizn, Haidt, McCauley, Dunlop, & Asmore, 1999; Strongman, 2003). Rozin and colleagues (1999) have proposed that these results are the new view of disgust which have been emerged in social context (social-moral). Socio-moral disgust have been accepted as mixture of disgust and anger emotions and evokes in cases when social and moral boundaries are neglected (Simpson, Carter, Anthony, & Overton, 2006). These findings support the view that there are differences in theoretical meaning of disgust, eliciting vomiting and in lay meaning of disgust understood by the public (Nabi, 2002).

For the participants of the current study, the sadness emotion was reported most frequently for the events which would be related with death/disease/wreck of loved people. Izard (1991) have asserted that sadness emotion was evoked frequently by the events of separation and loss, because of the fact that death or threat of death would be accepted as a form of physical separation and loss (Bonanno, Goorin, & Goifman, 2008).

According to our findings, for the participants happiness was most frequently evoked by the events of passing time and accompanying with loved people,

it was least frequently evoked by the events of being independent and standing on one's own feet. The finding is not consistent with the studies presented in the literature which were conducted with different cultures. Americans and Europeans stated that the most happiest events for themselves are related with independency and standing on their own feet (Scherer, 1997). So it would be thought that the inconsistency between the results of studies are acceptable, because of the different identities in terms of collectivism and individualism.

The results related to the emotion of anger showed that, perceived threat to one's own self was the most frequently reported event. In this study, perceived threat to self contains events of being hard done, used, cheated, lied, misunderstood, subjected to violence (psychological, verbal or physical). These situations, evoking emotion of anger, in terms of their contents are rather similar to some of the situations, evoking emotions of sadness and disgust. However, there are differences between these situations. Events that trigger feelings of sadness and disgust is quite similar with the events that trigger anger in terms of content. However, in this case there is a difference between them as follows: in anger situation people are exposed to events themselves, but in other emotions, people are witnessed the other people are exposed to the events.

According to results of shame, for our participants the most frequently reported event was the feeling dis-

comfort of one's own physical, spiritual, moral, social, occupational fairs and its related results, which is whether or not the other people are aware. This domain contains shaking confidence of other people, deceiving, telling lies, not acquiring a profession, physical flaws such as having a big nose. This finding is consistent with those studies showing that emotion of shame elicits whether or not the other people are present (Bedford & Hwang, 2003; Tangney, Miller, Flicker, & Barlow, 1996).

To sum up, the results provided that all of the emotions are elicited in case of interpersonal realms, supporting the view that emotions not only have a biological nature but also include a socio-cultural component (Mesquita & Walker, 2002). There are differences between individualistic and collectivistic cultures in terms of emotions. It can be thought that both positive and negative emotions evoke frequently in case of relational-contextual states in our collectivistic culture, which is different from individualistic cultures, giving weight to self sufficiency, personal achievement and living in isolation.

The present study also created and tested the effectiveness of scenarios in eliciting targeted emotions according to different validity criterias. The results showed that the scenarios had differentiated responses in terms of positive and negative affect, discreteness, arousal and valence.